

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2019 metai

1

LI

Vilnius 2019

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2019

1

Vilnius 2019

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2019

1

Vilnius 2019

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA
PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ
Projekto finansavimo sutartis Nr. S-LIP-19-10

Redakcinė kolegija / Editorial Board / Redaktion:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva /
Vytautas Magnus University, Lithuania

Krzysztof BUCHOWSKI
Balstogės universitetas, Lenkija /
University of Białystok, Poland

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Tomasz KEMPA
Mikalojaus Koperniko universitetas Torunėje, Lenkija /
Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vėjas G. LIULEVIČIUS
Tenesio universitetas Noksvilyje, JAV /
University of Tennessee, Knoxville, USA

Bernadetta MANYŚ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas / Deputy Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva /
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

Mathias NIENDORF
Greifswaldo universitetas, Vokietija /
University of Greifswald, Germany

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas, Lietuva /
Vilnius University, Lithuania

Sergej POLECHOV / Сергей В. ПОЛЕХОВ / Sergey POLEKHOV
Rusijos mokslų akademijos Rusijos istorijos institutas, Rusija /
Institute of Russian History, Russian Academy of Sciences, Russia

Jolita SARCEVIČIENĖ (atsakingoji sekretorė / Executive Secretary)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas, JAV /
Millersville University, USA

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge, Vokietija /
Nordost Institut in Lüneburg, Germany

Theodore R. WEEKS
Pietų Ilinojaus universitetas Karbondeilyje, JAV /
Southern Illinois University, Carbondale, Ill., USA

Andrzej ZAKRZEWSKI
Varšuvos universitetas, Lenkija /
University of Warsaw, Poland

Registruota duomenų bazė:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.

EBSCO Publishing. Lituanistika

Recenzuojamas mokslo žurnalas, leidžiamas nuo 1971 m. Per metus išeina 1 tomas (2 numeriai).
Elektroninę straipsnių versiją pdf formatu galima rasti internetinėje svetainėje: <http://talpykla.istorija.lt/>

ISSN 0202-3342
e-ISSN 2538-6549

© Lietuvos istorijos institutas, 2019
© Straipsnių autoriai, 2019

MOKSLO GYVENIMAS

Konferencijos

AKTUALŪS XVII A. LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS TYRIMAI TARPTAUTINĖJE MOKSLINĖJE KONFERENCIJOJE „NUO LIUBLINO IKI GARDINO (1569–1697): VALSTYBĖS IR VISUOMENĖS RAIDOS TRAJEKTORIJS 3“

Mokslinė konferencija „Nuo Liublino iki Gardino (1569–1697): valstybės ir visuomenės raidos trajektorijos“, vykusį Vytauto Didžiojo universitete 2018 m. lapkričio 23 d., surengta jau trečią kartą. VDU Istorijos katedra bei Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės ir visuomenės tyrimų klasteris kartu su partneriais – Lietuvos istorijos institutu bei Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutu – šiais metais į mokslinę diskusiją pakvietė ir svečių iš Lenkijos bei Baltarusijos.

Sveikinimo žodį taręs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės instituto direktorius doc. dr. Rūstis Kamuntavičius pabrėžė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) istorijos problematiką analizuojančių tyrėjų bendradarbiavimo svarbą ir tyrimų sklaidą Vidurio Rytų Europos regione, pakvietė visus aktyviai dalintis įžvalgomis ir drąsiai ginti savo mokslinius atradimus.

Konferenciją pradėjo svečias iš Lenkijos, Balstogės universiteto istorikas dr. Piotras Guzowski. Jis perskaitė plenarinį pranešimą apie Jogailaičių epochoje vykusius karinius konfliktus ir finansines krizes. Į mokslo renginį tyrinėtojas atvyko kartu su kolegomis – habil. dr. Marzena Liedke ir prof. dr. Radosławu Poniatu. Balstogės universiteto istorikai šiuo metu kartu aktyviai tiria Jogailaičių dinastijos valdytų kraštų finansų ir biudžeto istoriją. Jogailaičių valdyto regiono biudžeto pajamų lyginimas su kitų Europos šalių finansais atskleidė milžiniškus skirtumus. P. Guzowski aiškino šio reiškimo

priežastis ir pabrėžė tiesioginį karinių konfliktų ir pinigų sąryšį, valstybės finansų politikos kontekste svarstė valdovo dvarų užstatymo reiškinį. Temos aktualumą paliudijo auditorijos dėmesys – tyrėjas sulaukė daug klausimų bei komentarų.

Trys šių metų konferencijos pranešimai atskleidė įdomius heraldikos aspektus. Dr. Tomas Čelkis iš Vilniaus universiteto suintrigavo pasakojimu apie XVI–XVII a. neraštingųjų „parašus“ – paprasti ir gana įmantrūs ženklai įvairiuose dokumentuose buvo nekilmingų asmenų saviidentifikacijos būdas. Pranešėjas apžvelgė XVI–XVII a. LDK rašytinių dokumentų duomenis, interpretavo ženklų sampratą ir grafinę sandarą. Dr. Gabrielė Jasūnienė iš Šiaulių universiteto praplėtė klausytojų žinias apie Žemaitijos bajorų poreikį pabrėžti savo išskirtinumą pasitelkiant herbų individualizavimą. Pranešime pristatyti Bilevičių, Kęstartų, Orvydų, Šemetų ir kitų giminių heraldikos šaltiniai. Kaip pastebėjo pranešėja, Žemaitijos bajorų jungtiniuose herbuose atsispindėjo ne tik žinios apie konkretų asmenį, bet ir detalesnė informacija, platesni kilmės, giminystės ar santuokos ryšiai. Rokiškio krašto muziejaininkas Giedrius Kujelis pristatė 1634 m. Rokiškio dvaro inventorių – šaltinį, daug istorinių žinių apie Rokiškio dvarą ir miestą bei jo gyventojus, taip pat neišvengta heraldikos temos – herbų įspaudai unikaliuose Rokiškio dvaro kokliuose iškalbingai pasakoja apie praeitį. Dvaro inventoriuje apstu įdomios ir vertingos informacijos. Be detalaus dvaro pastatų aprašymo, taip pat fiksuota informacija apie miesto gatves, įvardytos miestiečių ir valstiečių prievolės bei nurodymai dvaro pareigūnams.

Istorikė dr. Alena Liubaya iš Baltarusijos nacionalinio aukštojo mokslo instituto perskaitė pranešimą apie totorių elito integraciją į LDK visuomenę XVI–XVII a. pirmoje pusėje. Tyrėja atskleidė integracijos strategijas ir jų įgyvendinimo būdus, svarstė kokie ir kodėl integracijos būdai buvo efektyvūs, kaip LDK visuomenės elitas vertino šias pastangas.

Dr. Andrei Liuby iš Baltarusijos valstybinio universiteto dėmesį sutelkė į tai, kaip baltarusiškoje ir kaimynų istoriografijoje vertinamas Jogailaičių epochos saulėlydis, kokios vyrauja tendencijos ir kokių požiūrio aspektų vis dar trūksta. Tyrinėtojas pabrėžė istoriografinės polemikos svarbą, poreikį drąsiai revizuoti įsigalėjusias istoriografines klišes ir profesionaliai tirti tam tikrų temų aspektus, kurių kartais istorikai vengia.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkas Sigitas Lūžys atidavė duoklę retorikai: pristatė 1598 m. išspausdintą poleminį Prokopo Baltramiejavičiaus veikalą „*Censura*“, arba Prokopo Baltramiejavičiaus nuomonė ir pastabos dėl Vilniaus vyskupo nominacijos, padarytos jo malonybės kunigaikščio Karūnos pakanclerio, ir perspėjimas maloningiesiems ponams Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės piliečiams dėl jų teisių pažeidimo ir vėlesnio pavojaus“. Šis veikalas – reakcija į įvykius Vilniaus vyskupijoje: Jurgiui Radvilai persikėlus į Krokuvą, Vilniaus vyskupu buvo nominuotas Lenkijos pilietis Bernardas Maciejovskis. Leidinyje aktualizuota precedento problema ir šio reiškinio refleksija XVI a. pabaigos politiniame valstybės gyvenime.

Konferenciją užbaigė Vika V e l i č k a i t ė, kuri pasirinko įdomią politinės propagandos temą. Paaiškėjo, kad XVII a. Lenkijos ir Lietuvos valdovo Jono Sobieskio įvaizdis buvo sėkmingai ir tikslingai naudojamas XVIII a. pirmos pusės Radvilos Žuvelės politinėje propagandoje. Istorikė atskleidė ryškiausių ir svarbiausių Radvilos Žuvelės politinių strategijų aspektus ir detalizavo jų kūrimo mechanizmą, aiškino kaip ir kodėl jose buvo įpinti su Jono Sobieskio įvaizdžiu susiję elementai.

Jau trečią kartą Kaune surengta konferencija šiemet buvo įdomi ir aktuali ne tik Lietuvos, bet ir kaimyninių kraštų istorikams. Susirinkusi istorikų bendruomenė pristatė įdomias XVII a. LDK istorijos temas, dalijosi įžvalgomis ir diskutavo. Verta ir prasminga tikėtis, jog tokios konferencijos bus ir toliau organizuojamos, kad XVII a. tyrimų problematika sudomins vis daugiau tyrinėtojų.

Laima B u c e v i č i ū t ė
(Vytauto Didžiojo universitetas)

Lietuvos istorijos metraštis = The Year-Book of Lithuanian History = Jahrbuch für litauische Geschichte / Lietuvos istorijos institutas; redakcinė kolegija: Gintautas Sliesoriūnas (pirm.)... [et al]. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2019.

ISSN 0202-3342

2019 metai 1. – 2019. – 260 p. – Santr. angl. – Bibliogr. nuorodose ir str. gale. –

Metraštyje skelbiami reikšmingi 2019 metų pirmojo pusmečio Lietuvos istorikų darbai, istorijos šaltinių publikacijos, mokslo gyvenimas.

Mokslo žurnalas

Lietuvos istorijos institutas
LIETUVOS ISTORIJOS METRAŠTIS
2019 metai 1

Redaktorė *Ieva Puluikienė*
Maketuotoja *Žydronė Jakonytė*
Dailininkė *Audronė Uzielaitė*
Santraukas į anglų kalbą vertė *Ieva Vitėnienė*

2019 08 19. 17,58 leidyb. apsk. l. Tiražas 150 egz.

Išleido Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5, Vilnius, LT-01108
Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius